

Výchova k dobrým spôsobom a mravom

Zdvorilé spôsoby nám poskytujú niečo zásadné pre život v spoločnosti, učia nás ako byť ľudský a civilizovaný voči iným. Úctivosť a zdvorilosť sú „malé sestry“ iných, významnejších čností.

14.02.2017

Ak sa zamyslíme nad tým, ako sa spôsoby a mravy historicky vyvíjali, alebo ako sa rôznia v jednotlivých krajinách, možno by sme dospeli k záveru, že sú čisto konvenčnou

záležitosťou, a preto ich možno svojvoľne meniť alebo obchádzať. Zdá sa však, že niektoré základné aspekty úctivosti pretrvávajú bezo zmien. Všeobecne sú známe výrazy ako: „Podľa jeho správania môžeš usúdiť, že pochádza z dobrej rodiny.“ Alebo: „Aké dobre vychované dieťa to je!“

Ľudské čnosti podopierajú nadprirodzené čnosti a sú základom ľudského konania a návykov, ktoré bežne pomenúvame ako zdvorilosť alebo dobré spôsoby. Možno tá láskavosť, z ktorej pochádza príjemná spoločenská komunikácia nie je tou najdôležitejšou čnosťou. Ale rodí sa z nej srdečnosť, empatia a pochopenie, ktoré sú také potrebné pri interakcii s inými ľuďmi.

Úctivé maniere nám ponúkajú niečo zásadné pre život v spoločnosti, učia nás byť ľudskými a civilizovanými. Úctivosť, vlúdnosť, zdvorilosť, sú

„malé sestry“ ďalších, a významnejších čností. Ich osobitá charakteristika však spočíva v skutočnosti, že bez nich by naša interakcia s inými ľuďmi nebola príjemná. Okrem toho drsný a nezdvorilý človek môže sotva naplniť požiadavky dobročinnej lásky.

S pohľadom na Krista

Možno sme si pri istých príležitostiach už položili otázku, či sme sa správali patrične alebo nie: „Čo si len ľudia o mne pomyslia?“, alebo: „Prečo som to urobil?“, alebo: „Ako hrozne som len musel vyzeráť!“

Evanjelium nám ponúka príbeh, opisujúce dva protichodné postoje, jeden postoj „ctihodného“ muža tých čias, a ten druhý postoj hriešnej ženy.[1] Šimon, farizej, usporiadal posedenie, ktoré patrične zorganizoval pre úroveň pozvanej osoby, považovanej za proroka. Nepochybne si dal záležať na tom,

aby vhodne usadil hostí, aby sa správne roznášalo jedno, poradie jedál ktoré sa servírovali, pripravil aj témy na rozhovor s Učiteľom. Chcel dobre vyzeráť v očiach ľudí s významným postavením, ale aj v očiach svojho hlavného hosta. Prehliadol však niektoré drobnosti, týkajúce sa jemnocitu, a náš Pán si ich všimol.

Potom sa obrátil k žene a Šimonovi povedal: "Vidíš túto ženu? Vošiel som do tvojho domu, a nedal si mi vodu na nohy. Ale ona slzami zmáčala moje nohy a svojimi vlasmi ich poutierala. Nepobozkal si ma. Ale ona odvtedy, ako som vošiel, neprestala mi nohy bozkávať. Hlavu si mi olejom nepomazal. Ona mi voňavým olejom nohy natrela..[2]

Na prvý pohľad to mohli byť bezvýznamné detaily. Napriek tomu Ježiš Kristus, dokonalý Boh, dokonalý človek, si tento nedostatok všimne.

Sv. Josemaría, ktorý hlboko kontemploval skutočnosť Vtelenia Božieho Syna, komentuje túto situáciu takto: „Kristus prichádza spasiť, a nie zničiť prirodzenosť. Práve od neho sa učíme, že je nekresťanské zle zaobchádzať so svojimi blížnymi, lebo sú Božími stvoreniami, na jeho obraz a podľa jeho podoby (*Gen 1:26*).“[3]

Ponúka sa nám tu praktická náuka pre tých, ktorí chcú posväcovať a usilovať sa o posväcovanie seba v najrozmanitejších oblastiach života. O to viac, že ľudská prirodzenosť, so svojou tendenciou i vlastnosťami, bola teraz naším Pánom povýšená. Neexistuje absolútne nič, bez ohľadu na to, aké by sa to mohlo zdať triviálne či bezvýznamné, čo by sme nemohli obetovať Bohu: *Či teda jete, či pijete, či čokoľvek iné robíte všetko robte na Božiu slávu.*[4] Každá jedna čestná činnosť je už teraz vykúpená,

a keď ju vykonávame v spojení s Ním, môže byť spoluvykupiteľská.

Čnosti sú osobné, prináležia osobe, ľahko však môžeme zistiť, že žiaden človek nie je úplne autonómny, izolovaný jednotlivец. Žijeme vo vzťahu k svetu, spolužijeme s inými ľuďmi. Sme nezávislí, ale súčasne aj závisíme jeden od druhého: „vždy si buď navzájom pomáhame, alebo si vytvárame prekážky. Všetci sme ohnivkami tej istej reťaze.“[5]

Čnosti preto v sebe obsahujú aj istý spoločenský rozmer. Prejav čnosti neznamená predvádzať sa, propagovať svoje ego, ale v konečnom dôsledku čnosť je tu pre iných. Prečo sa cítime pohodlne a príjemne v prítomnosti niektorých ľudí, ale možno už nie tak v prítomnosti iných? Veľmi pravdepodobne to bude preto, lebo tí ľudia nás počúvajú a zrejme nám aj rozumejú. Nenáhlia sa, vyžarujú

pokoj, nie sú arogantní, naznačujú a preukazujú nám úctu, sú diskrétni, a nevypyujú sa len tak zo zvedavosti.

Každý človek, ktorý dokáže dobre vychádzať s inými, zdieľať s nimi, obetovať sa, byť ústretový, je na ceste ku skutočnej čnosti. Kristus nás učí, že keď v niektorých situáciách absentujú isté podmienky, zdvorilá spoločenská interakcia sa zhoršuje. Byť zdvorilým voči iným ľuďom je snáď ten najlepší spôsob predstavenia seba samého. A to, čomu hovoríme „čnosti spoločenskej interakcie“, je predpokladom a východiskovým bodom pre to najhodnotnejšie – dobročinnú lásku.

Slušné spôsoby stolovania

V dnešnej spoločnosti, vo všetkých jej oblastiach, je stále bežnejšie, že otec i matka pracujú mimo domova.

Rodina často potrebuje oba príjmy pre svoje zabezpečenie. Ťažkosti vyplývajúce z každodenného

harmonogramu a cestovania nijako nie sú priaznivé pre to, aby rodina mohla pokojne stráviť čas spolu.

Tým nechceme povedať, že v minulosti, keď sa rodina ľahšie zišla pri spoločnom stole, všetko išlo ako po masle. Stačí si vybaviť tie hádky detí o jedlo pri stolovaní, ako deti všetko skritizovali, ako ich rodičia museli napomínať... Veľmi podobne sa to deje aj dnes, lebo veci sa vo svojej podstate len málo zmenili. No takisto dnes, ako aj v minulosti, je potrebné využiť príležitosti, ktoré život prináša, a snažiť sa zmeniť problémy na príležitosť pre formáciu.

Ako často sme sa skutočne snažili, napríklad, premeniť večeru počas týždňa alebo víkendové jedlá, na rodinné stretnutie? Existujú sociálne štúdie, ktoré poukazujú na to, že chlapci a dievčatá považujú *spoločné rodinné jedlo* za najdôležitejšiu vec.

Byť spolu s tými, ktorí ich milujú, spoločne s nimi zdieľajú veci, chápu ich, to sú všetko spôsoby ako sa učiť spoločenskú interakciu, ako sa učiť dávať sa iným. Takto sa potom posilňujú vzťahy medzi jednotlivými členmi rodiny, rodičom sa ponúkajú neformálne príležitosti lepšie spoznávať svoje deti ako aj predvídať možné ťažkosti.

Koľko len príležitostí sa vyskytne pri rodinnom jedle na prejavy malých pozorností: „Bol by som ti vďačný, keby si mi mohol podať soľ.“ „Umyl si si ruky pred jedlom?“ Sed' rovno a neprekladaš si nohy pri jedle.“ „Mohol by si pomôcť bratovi prestrieť, upratať zo stola?“ „Chlieb sa nezhadzuje“. „Drž tú vidličku poriadne“. „Pokrájaj si mäso na menšie kúsky a nerozprávaj s plnými ústami.“ „Človek má jesť nielen ústami, ale aj hlavou a zjesť máš všetko čo si si nabral, či sa ti to páči, alebo nie.“ „Lyžica má ísť k ústam,

nie ústa k lyžici.“ „Nápoje sa nesrkajú.“ „Keď pijem, tak si nekladíme lakeť na stôl.“

Niektoré z týchto pravidiel môžu byť odlišné na rôznych miestach, ale väčšina z nich je univerzálna. Možno pôsobia trochu negatívnym dojmom, pritom však odrážajú to, že nám na iných ľuďoch záleží. Sú to malé prejavy zdvorilosti, úctivosti, hygieny, snahy spríjemniť stolovanie ostatným.

Pri jedle možno využívať základné výchovné momenty, napríklad koľko si mám zo spoločnej misy naložiť, zatiaľčo ostatní čakajú v poradí, že by sme nemali jesť mimo vyhradeného času na jedlo a potom si ho takto aj viac vážiť. Okrem toho spoločné stolovanie nie je len spoločenskou záležitosťou. Je to o kultúre v tom najvznešenejšom a najpresnejšom zmysle slova.

Kultúra sa podľa mnohých autorov vzťahuje na kult, uctievanie. Správne uctievať Boha, klaňať sa mu, patrí do ľudskej prirodzenosti, a stáva sa kultúrou, keď sa vyjadruje prostredníctvom rituálov a inštitúcií. Aký je to nádherný spôsob dávať Bohu všetku slávu, keď „rituálu“ jedla predchádza modlitba, keď vzývame Božie požehnanie na rodinu a na dary, ktoré sa chystáme prijať, keď Mu ďakujeme za chlieb náš každodenný a modlíme sa za tých, ktorí jedlo pripravili, a za tých, ktorí žijú v núdzi.

Požehnať jedlo je zvyk, ktorý nám pomáha uvedomovať si skutočnosť, že Boh je neustále pri nás, učí nás vzdávať vďaky za to čo dostávame, a vážiť si ľudí, s ktorými prichádzame do styku.

Držať si svoj štýl

Pri stole, ako aj pri rodinných stretnutiach, sa deti učia, ako sa

budú neskôr správať v širšej spoločnosti. Vedieť kedy sa zapojiť do rozhovoru, vyčkať, kým príde na nich rad, vedieť sa slušne obliecť, to všetko sú aspekty života v spoločnosti.

Je dôležité vedieť sa správne obliecť pre danú príležitosť. Dobre vyzeráť nie je ani tak záležitosťou drahého ošatenia či značkového oblečenia, ako toho, či je oblečenie čisté a dobre vyžehlené. A deti sa toto učia doma, keď sledujú svojich rodičov, ako sa za každých okolností správajú s eleganciou a diskretnosťou. Je rozdiel, keď sa chystáme na formálny obed, alebo sme s priateľmi v súkromí domova. Je rozdiel, či sa len tak ponevierať po dome tak, ako sme sa zobudili, alebo si hneď dáme na seba župan.

Rodinné stretnutia, spoločné jedlá, tiež poskytujú príležitosť pre deti, aby mohli vyrozprávať svoje zážitky

zo školy, ktoré môžu rodičia patrične okomentovať, alebo vyjadriť kritériá pre nejaké konkrétne konanie. Sú príležitosťou na spoločné záujmy, na to, aby sa členovia rodiny mohli nadchnúť pred blížiacou sa horskou túrou, aby rodičia mohli svojim deťom vyrozprávať rôzne príťažlivé príbehy. Pri tom všetkom je možné plánovať rôzne výlety, návštevy kultúrnych podujatí, postupne deťom odovzdávať rôznych aspekty rodinných, náboženských, vlasteneckých či kultúrnych tradícií. Deti sa učia rozprávať bez toho, aby zvyšovali hlas alebo kričali. Ešte dôležitejšie je, že sa učia počúvať, neskákať do reči a neprerušovať nič rozhovoru, nenástojiť len na svojich názoroch či požiadavkách.

V rodine sa učíme starať sa o druhých malými prejavmi jemnosti. Nikto neprichádza k stolu ledabolo oblečený, nikto nehlce jedlo. Každý podá misu ďalšiemu, všíma si, čo ten

druhý práve potrebuje. Chlieb a jedlo ponúkame najskôr ostatným pri stole, za čo sa nám poďakujú, lebo z vďačnosti sa rodí súlad, a súlad prináša radosť a úsmev.

Po srdečnom rodinnom jedle sme šťastnejší, a to nie len fyziologicky šťastnejší ako zdravý živočích,[6] ale preto, lebo sme dôverne zdieľali tie chvíle s tými, ktorých veľmi milujeme. Obohatili sme sa osobne i morálne.

Tieto spôsoby správania napomáhajú našej vnútornej formácii, pomáhajú nám zorientovať sa pred Bohom aj pred inými ľuďmi. Zrelý muž a zrelá žena sú zakotvení v realite. Už sa naučili vážiť si samých seba, byť pánmi svojej duše a svojho tela. Ich správanie prezrádza prirodzenosť, prezieravosť a zmysel pre mieru v každej situácii. Vytrvalo pokračujú v priateľstve, vo svojej práci, v cieľoch, ktoré si stanovujú, lebo majú väčšiu

schopnosť dávať než dostávať. V
konečnom dôsledku sa naučili byť
veľkodušní.

J.M. Martin

[1] Por.. *Lk* 7:36--.

[2] *Lk* 7:44-46.

[3] Sv. Josemaría, *Boží priatelía*, 73

[4] *1 Kor* 10:31.

[5] *Boží priatelía*, 76.

[6] Pozri sv. Josemaría, *Cesta*, 659.